

Інформаційне право

УДК 340.114:167.4

ЯЩЕНКО В.А., доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник ДНУ ІБП НАПрН України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2257-318X>.

ІНФОРМАЦІЙНА СВІДОМІСТЬ ЯК ФАКТОР ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті йде мова про особливості формування та функціонування інформаційної свідомості у російському суспільстві, яка значним чином сьогодні орієнтована на войовничі, агресивні дії проти України та інших західних держав. Сюжетною лінією статті є аналіз об'єктивних обставин і суб'єктивних чинників, які мають місце у свідомому комплексі російських громадян. При цьому головна увага звертається на умови формування цих чинників та їх дію. Робиться висновок, що цієї війни можна було уникнути, якби у Росії штучно не була створена відповідна агресивна атмосфера стосовно України.*

***Ключові слова:** інформаційна безпека, інформаційне буття, інформаційна свідомість, правосвідомість, психологія інформаційної свідомості.*

***Summary.** The article deals with the peculiarities of the formation and functioning of information consciousness in Russian society, which today is largely focused on militant, aggressive actions against Ukraine and other Western countries. The subject line of the article is the analysis of objective circumstances and subjective factors that take place in the conscious complex of Russian citizens. The main attention is paid to the conditions of formation of these factors and their action. It is concluded that this war could have been avoided if Russia had not artificially created an aggressive atmosphere towards Ukraine.*

***Keywords:** information security, information existence, information consciousness, legal consciousness, psychology of information consciousness.*

Постановка проблеми. Війна Росії проти України породила як комплекс практичних питань, в плані відсічі цій агресії, так і науково-теоретичних, зокрема, філософсько-правових, пов'язаних зі співвідношенням категорій інформаційного буття та інформаційної свідомості, формуванням і функціонуванням інформаційної свідомості росіян як інструменту цієї війни, а також її причин, пов'язаних із функціонуванням інформаційної свідомості у російському суспільстві.

Саме в діапазоні зв'язку цих категорій, на нашу думку, проявляється сутність "гібридної війни", інформаційної агресії, інформаційних атак та інформаційного протиборства взагалі.

Складові цієї проблеми: дослідити, як започатковувались та діють політична, правова, моральна і психологічна складові агресивної свідомості російських громадян, що зумовили цю війну і продовжують її підтримувати.

Результати аналізу наукових публікацій. У більшості джерел інформаційна свідомість розглядається як визначальний чинник інформаційної діяльності. Це відображено зокрема, в працях О.П. Дзьобаня [1], який відзначає її відносну самостійність. Стан свідомості російського суспільства висвітлюється А.Л. Андрєєвим [9], який на матеріалах емпіричного дослідження робить спробу проаналізувати динаміку зміни рис історичної свідомості у Росії, С.А. Храповим [2] щодо виявлення характеристик

аксіодинаміки суспільної свідомості пострадянської Росії, К.А. Абульханової [3] про підхід до свідомості як життєвої необхідності особистості, І.А. Стерніна [4] щодо росту агресивності спілкування у російському суспільстві, Н.І. Матузова [8] про правовий нігілізм в Росії та ін. Використані також публікації Ф. Шульженко [5], Т. Ворожко [7], І. Лосєва [10], які розкривають специфіку міфологізації історії українського народу, в тому числі його “бандеризацію” російською пропагандою тощо.

У той же час, як вважаємо, специфіка інформаційної свідомості як комплексу поглядів та дій, спрямованих на експансію, не розглядалась у науково-літературних джерелах.

Метою статті є висвітлення специфіки феномену російської інформаційної свідомості як комплексу поглядів та дій, спрямованих на політику експансії щодо України та визначення природи війни Росії проти України, її особливостей, об’єктивних обставин і суб’єктивних причин.

Виклад основного матеріалу. Найбільш резонансною подією сьогодення в усьому світі стала повномасштабна агресія Росії проти незалежної України, розпочата 24 лютого 2022 року, яка викликала потребу з’ясування сутності і ходу цієї війни, а головним чином – встановлення причин її розв’язання, що важливо не лише нині, а й на майбутнє.

На наш погляд, закономірних, об’єктивно зважених причин розпочати цю війну не було, її зумовили штучно створені інформаційно-пропагандистські фактори: висування Росією таких безпекових вимог до НАТО, які явно не могли бути виконані; надумані звинувачення України у спробі військового вирішення територіальних питань і невиконанні мінських домовленостей; інсинуації щодо необхідності “звільнення” російськомовних громадян України від “ярма” націоналізму, як фашизму та інші стереотипи свідомості, пов’язані з безпековою парадигмою існування.

Яким чином діють ці стереотипи, як інформаційна свідомість, що є складовою чинника національної ментальності росіян, впливає на російсько-українські відносини, формує їх ставлення до України, які особливості природи інформаційної свідомості були використані в якості приводу до агресивних дій проти України. Слід мати на увазі, що у пізнавальному плані інформаційна свідомість виступає у цій війні суб’єкт – об’єктивним чинником у межах категорій змісту та форми. Змістовно, це об’єкт, на який спрямована пізнавальна діяльність, що в принципі і формує цю свідомість. Тому у даній статті інформаційна свідомість і розглядається в якості об’єкта війни, оскільки цілеспрямована пропагандистсько-інформаційна атака на свідомість надає їй військового змісту.

Дослідження інформаційно-безпекового чинника важливе в першу чергу в плані осмислення тих кардинальних змін, які відбулись і відбуваються сьогодні у сфері інформаційного буття та інформаційної свідомості суспільства, оскільки ці категорії були і є сьогодні ключовими при аналізі всіх без винятку аспектів інформаційно-безпекової сфери.

В процесі висвітлення цього питання методологічно важливою є думка про те, що інформація в сучасному суспільстві не є допоміжним чинником існування, а вплетена у саме буття і стала його невід’ємною рисою, атрибутом. Таким чином, інформація стала регулятивним чинником суспільства, що впливає практично на всі аспекти людської життєдіяльності. Цей функціональний момент є ключовим в характеристиці сучасних інформаційних процесів, оскільки він фактично формує сучасну світоглядну парадигму суспільства.

Ця парадигма, так чи інакше, пов’язана з безпекою індивіда та суспільства в цілому, надійним стабільним існуванням соціуму, який, в принципі, без інформації не існує. Інформаційне буття набуло нині небаченої раніше активності у своєму впливі на

свідомість людини. Буття в даному випадку не просто формує цю свідомість, а наповнює її рисами інформаційності настільки, що можна зробити висновок про буттєвість інформаційної свідомості.

Якщо за К. Марксом свідомість є усвідомленим буттям і нічим іншим, то інформаційний фактор вніс новацію у співвідношення цих категорій: інформаційна свідомість стала фактично самим інформаційним буттям. В даному випадку теоретико-матеріалістичне протиставлення буття та свідомості долається природою інформації, яка, одночасно, є чинником і буття і свідомості.

Досить важливим є те, що інформація також зумовлює докорінні зміни і в сфері інформаційної свідомості. Збереження, накопичення і зростання інформації сприяє розвитку свідомості і форм рефлексії самосвідомості. Набуваючи відносної самостійності, інформаційна свідомість стає активним чинником, що регулює взаємозв'язок фізичних явищ і інформаційних процесів у культурі сучасного суспільства. “Свідомість людини, – констатує О.П. Дзьобань, занурюючись в інформаційне буття, перетворює “світ у собі” у “світ для себе” як у локальному (земному) плані, так і в космологічному (вселенському)”. На його ж думку, “збереження, накопичення і зростання інформації сприяє розвитку свідомості і форм рефлексії самосвідомості. Набуваючи відносної самостійності, інформаційна свідомість стає активним чинником, що регулює взаємозв'язок фізичних явищ і інформаційних процесів у культурі сучасного суспільства” [1, с. 31-32].

Іншими словами, інформаційна свідомість включає в собі всю багатоманітність інформаційної буттєвості, і в силу цього набуває, так би мовити, “різнобарвності”, що є свідченням багатства інформаційної свідомості і сприяє духовному розвитку людини, породжує умови для набуття гармонійного, творчого потенціалу особистості.

У тоталітарному ж суспільстві свідомість, і в першу чергу інформаційна, як правило, однобічно орієнтована, заангажована політично. Це, закономірно, збіднює інформаційну свідомість, обмежуючи її владними, офіційними настановами, що неминуче створює умови для маніпулювання свідомістю.

Саме такою, на нашу думку, є атмосфера, характерна для сучасної Росії, де свідомість стала жертвою політичних поглядів керівництва Росії. Особливо це вразило ідеологічний рівень інформаційної свідомості: політичні погляди, правосвідомість, моральні принципи поведінки.

У своєму дослідженні аксіодинаміки суспільної свідомості сучасної Росії С.А. Храпов вказує на наступні його характеристики: “1) Аксіологічна криза призвела до феноменологічних, соціо-гносеогенних та структурно-функціональних перетворень у суспільної свідомості сучасної Росії, що багато в чому мають кризовий характер; 2) Суспільній свідомості іманентні всі базові аксіологічні кризи сучасної західної культури, опосередковані специфікою соціокультурного простору та ходу соціальних перетворень пострадянської Росії; 3) В структурно-функціональному плані в аксіологічній матриці відбувається чотири основні процеси: девальвація конструктивних традиційних цінностей; фіксація деструктивних ціннісних орієнтацій в силу їх укорінення в ментально – несвідомих пластах; важке засвоєння конструктивних нових цінностей і швидке включення деструктивних нових цінностей” [2, с. 760]. Якщо з твердженням про аксіологічну кризу західної культури навряд чи можна погодитися, то висновок щодо укорінення деструктивних цінностей у свідомості росіян в силу своєї значущості набуває фактично ідеологічного рівня.

Другим стереотипом, яким дедалі більше стає просякнутою суспільна свідомість у Росії як на теоретичному, так і пропагандистському рівнях є перекинування закономірностей розвитку фантому самої свідомості: індивідуальної і колективної,

суб'єктивного і об'єктивного, внутрішнього і зовнішнього, свідомого та несвідомого. Як правило, між цими категоріями ігнорується діалектичний зв'язок, вони протиставляються один одному, між ними проводиться неперехідна межа, якої в реальності не існує.

Відображаючи цю особливість, К.А. Альбуханова висловлює думку, що “особистісність є можливістю поєднання несумісного, що є наслідком соціального насилля над цілісністю людини, здібності і можливості бути самою собою” [3, с. 164], що сприяє невизначеності свідомості і далі. “Більш того, рівень невизначеності знижує життєву і соціальну активність особистості і відкриває межі масової свідомості для зараження його примітивними потребами. І якщо ці потреби існували завжди, але в людському образі, то сьогодні вони рекламуються ЗМІ як головні цінності” [3, с. 165], яке здійснює фактично сучасна російська пропаганда.

На нашу думку, відзначена С.А. Храповим та К.А. Альбухановою ціннісна криза у суспільній свідомості сучасної Росії і є головною передумовою ворожого ставлення до України, соціальним фоном, на якому будується вся політика Росії щодо України, і інформаційна, і економічна, і військова. Особливість цієї аксіологічної кризи в тому, що загальнолюдські, європейські цінності у Росії втратили свій цивілізаційно-регулятивний характер, свою привабливість для людини і цей вакуум став заповнюватися кон'юнктурними, штучно вигаданими ідеологічними стереотипами протиставлення Росії фактично усьому світу, а оскільки Україна залишається вірною цим цивілізаційним цінностям, то її керівництво Росії проголошує ворогом.

Наслідком цих стереотипів є культивування пропагандою агресивності у суспільній і індивідуальній свідомості росіян. У колективній монографії І.А. Стернін відзначає: “Причини вибухового росту агресивності сучасного спілкування, на жаль, багато чисельні і різні. Є загальні причини, пов'язані перш за все, з менталітетом, національним характером росіян. Саме вони складають ґрунт для можливості агресивного спілкування в російському комунікативному середовищі. Агресія в свідомості російського народу не відноситься до категорій недопустимих явищ: російський менталітет, в цілому не заохочуючи агресію, допускає при цьому, що, коли тебе “доведуть”, або тобі дуже потрібно чогось досягти, то можна і проявити агресію “для користі справи” [4, с. 154]. “Агресія в даний час стала сприйматися як ефективний засіб досягнення мети, перемоги” [4, с. 157].

Ця орієнтація свідомості на агресивність припускає навіть можливість розв'язання ядерної війни. Фактично агресивність проголошується закономірним явищем, як спосіб вирішення тих чи інших проблем.

Характерною рисою ідеологічного рівня інформаційної свідомості стала також його міфологізація. Пріоритетним в цьому плані є міф про месіанську роль так званого “руського міра”. Насправді ніякої новації цей міф не містить, бо фактично він є модифікацією старої ідеї несумісності і протиставлення Сходу і Заходу.

Щодо ідеологічної концепції “руського міра”, яка в практичному контексті втілюється в правовій системі Росії, в її внутрішній і зовнішній політиці, то, як пояснює Ф. Шульженко – “вона бере свій початок з часів Василя III, обґрунтування монахом Філофеєм ідеї “Москва – третій Рим”, відповідно до якої Москва в державному і релігійному контекстах є спадкоємцем Римської і Візантійської імперій, а Василь III є продовжувачем справи Великого Костянтина, Блаженних князів київських Володимира та Ярослава. В глобальному контексті саме російська влада має врятувати християнський світ.

Багато років ця концепція здійснювала ідеологічне забезпечення імперських дій Росії. Пізніше відбулося репродукування “руського міра” в суспільній свідомості Росії, а перегадом він став аспектом ідеологій націоналістичних партій і рухів, до нього стали

відносити не лише громадян держави, а також російськомовне населення інших країн, які використовують у спілкуванні російську мову і, в першу чергу, населення колишніх республік СРСР” [5, с. 17].

За роки правління В. Путіна цю тезу було реанімовано і вона переросла в ідеологічно сформовану концепцію ворожості Заходу стосовно Росії і навіть нібито його бажання знищити Росію. Насправді багаточисельні політичні, економічні, культурні зв'язки Росії з західним світом, її зрощування з світовою економікою явно суперечили цій парадигмі. Фактично сформувався новий ідеологічний напрям – путінізм, який згідно Вікіпедії є “ідеологічною підтечією російського фашизму, що зародилася в середовищі російської політичної еліти на початку 2000-х років і є домінуючою державною ідеологією в сучасній Росії. Ідеологічно путінізм є химерним поєднанням старіших ідеологій російського націоналізму, таких як панславизм/слов'янофільство, євразійство, націонал-більшовизм та рашизм, й базується на концепції створення та поширення “руського міра” на якомога більшій території, при одночасному бажанні економічного співробітництва з Заходом для збільшення статків російської олігархічної еліти” [6].

Таким чином, як цитує інших експертів Т. Ворожко, – “сучасна російська пропаганда лягає на “родючий ґрунт” радянської пропаганди, постімперський синдром, культуру приниження та сильної руки і невідпрацьований історичний досвід. Які основні теми цієї пропаганди? “Радянський/російський солдат – завжди визволитель”, “Ми – завжди праві”, “Україна – це частина Росії, ми маємо на неї право” та ін. Постімперський синдром та відсутність рефлексії щодо нього, вказує дослідниця, проявляється у впевненості, що росіяни мають право диктувати сусіднім країнам, як їм жити” [7].

Оскільки Україна із здобуттям незалежності ставала все більш демократичною, а орієнтація на входження в європейську сім'ю і світову цивілізацію сприяла формуванню громадянського суспільства, що через тісні українсько-російські зв'язки могло стати позитивним прикладом для громадян Росії, то закономірно, це прагнення викликало ворожість у ставленні Кремля до України. Очевидно, боязкість перенесення демократичних процесів на територію Росії також стало однією з основних причин розв'язаної війни.

При цьому враховувалось, що в нинішніх умовах Україна ще не набула повноцінного європейського статусу і, на думку російського керівництва, залишається слабкою ланкою Заходу, яку можна відносно легко здолати і повернути до колишньої залежності від Росії.

Так як український народ на ментальному рівні не сприйняв ці плани, які явно суперечили його європейському поступу, керівництво Росії стало вважати Україну ворогом. Це стало ключовим аспектом російської пропаганди, яка згодом набула рис інформаційної війни проти України, що переросла сьогодні у повномасштабну війну взагалі.

Під впливом цієї всеохоплюючої пропаганди, яка ігнорувала багатоманітну різнобарвність інформаційної свідомості і звела її до односторонньо викривленої тези про начебто неспроможність самостійного розвитку України і більш того, небезпечність її для Росії, яку слід усунути, тобто, превентивно напасти.

Інших варіантів у стосунках Росії з Україною вже не розглядалось. Причина в тому, що налаштування цих стосунків вимагало в першу чергу визнання України рівноправним партнером, з яким слід рахуватися, можливо, йти на компроміси, домовленості, що Кремль вважав і вважає для себе недопустимим, в силу претензії на наддержаву світового рівня, а Україна, на їх думку, взагалі не повинна бути державним утворенням.

В принципі, це політичне викривлення могло б нівелюватись цивілізованою правосвідомістю російського суспільства, яка була б бар'єром на шляху агресивних планів і дій щодо України, бо головна атрибутивна риса правосвідомості – повага до чинного права, його мети, завдань тощо, тобто, врегулювання всіх суперечностей і конфліктів в правових рамках, що принципово заперечує війну як засіб політики.

Однак в реальності чинник правосвідомості став підпорядкованим відзначеній вище політичній доцільності. Сучасні цивілізовані принципи правосвідомості: верховенство права, конституційні права та свободи людини і їх гарантії в такому випадку перестають бути регуляторами суспільного життя.

Як стверджує Н.І. Матузов: “Сьогодні головна причина неповажного, м'яко кажучи, ставлення до закону – системна криза суспільства, що продовжується. Криміногенна дійсність, політична напруга, економічні негаразди, пауперизм, алкоголізація та наркоманізація частини населення, ...корупція, нерівність перед законом і судом, соціальна несправедливість, такий, що не знає аналогів у світі розрив між найбагатшими і найбіднішими, потворний російський капіталізм і багато іншого постійно репродукують правовий нігілізм в геометричній прогресії. Він став небезпечною хронічною хворобою, що вразила всі ланки і структури держави, весь її організм. І в той же час способом життя, його негативною стороною” [8, с. 23].

Тобто, правосвідомість стала жертвою постульованої агресивної державної політики, яка реалізовувалась через пропаганду. Масована антиукраїнська пропаганда не дала можливості сформувати цивілізаційні правові орієнтири свідомості суспільства, що на поведінковому рівні вилось у агресивність щодо України.

Третя складова інформаційної свідомості – морально-етична, в цих умовах теж виявилась сформованою відповідно зазначеним вище політичним та пропагандистським постулатам, де не лише принципи, а навіть прості людські норми моралі виявились порушеними.

Зокрема, повага до людини, її гідності стосовно українця як людини, особистості, виявились знеціненими в інформаційній пропаганді Росії настільки, що ставили під сумнів існування українців як народу. Іншими словами, була цілеспрямовано сформована така мораль, яка дозволяла здійснювати військові злочини та знущання над цивільним населенням України. Фактично це агресивна, розбійницька мораль, яка не лише не була пересторогою війни, а навпаки, спонукала до неї, розпалювала її в жалюгідній, недостойній формі.

Важливо зазначити, що такі моральні установки сформували безчесний імідж російського війська, яке в ході війни з Україною зарекомендувало себе як загарбницька, розбійницька орда. У зв'язку з цим зазначимо, що і дії Росії у цій війні не можуть претендувати на статус цивілізованої битви, а фактично є злочинною, грабійницькою кампанією.

Не останню роль у цьому протистоянні відіграв психологічний фактор – підігрівання ненависті до всього українського, особливо держави, мови, культури, самого народу, що не в останню чергу було викликано штучно породженим і сформованим міфом про “бандерівський націоналізм” українців, які насправді лише прагнули до незалежності і самостійності існування, серцевиною якого виступала національна самосвідомість українців, яка є цивілізаційним атрибутом будь-якого народу.

В дійсності міф про “бандерівщину” спотворює самосвідомість, наділяючи її невластивими українському народу агресивно загарбницькими якостями.

Як зазначає Ігор Лосев у статті “Бандерофобия в российском сознании”: “Феномен, що нижче обговорюється, належить до числа фундаментальних і піонерських

мисленневих структур, що проявляються в менталітеті людей, які живуть в Росії, і їх ставленні до України та українців. “Бандерівщина” в російській свідомості має мало спільного з бандерівщиною, як актуальним явищем, що відбувалося в історії України. В цій свідомості і, тим більше, підсвідомості історична реальність перетворюється на символ, який живе своїм окремим від істини життям. Цей символ надзвичайно охоче використовується в багатьох працях, спрямованих на створення негативного образу України, її регіонів і політичних сил, що переважає майже у всіх російських текстах про феномен, навіть тих, що претендують на академічний характер.

Однак росіяни вважають таку (національно свідому – *від Авт.*) поведінку українців, яка, по суті ідентична поведінці росіян, поляків, німців або угорців як носіїв національної самосвідомості, зарозумілістю і агресією або, у крайньому разі, потенційною загрозою. Це, в свою чергу, породжує агресію носія російської свідомості, яку цей носій вважає провокацією, що породжена лише самим фактом існування такого “аномального” типу українців. Власна національна агресивність екстраполюється на когось іншого, що посилює відчуття загрози і уразливості. Це досить незвичайний тип мазохістської агресивності, за якого джерело агресії відчуває себе жертвою, що потребує захисту і співчуття, а агресивність здійснюється штучно викликаним страхом і безмірною жалістю до себе, невинуватою жодними реальними обставинами. Відмінним прикладом є становище російськомовного населення за межами Російської Федерації і його зображення в російських ЗМІ, що характеризується постійними скаргами на пригноблення та гоніння” [10].

На нашу думку, взагалі міфологізація свідомості є характерною рисою світосприйняття росіян. Слід зазначити, що міфологічний світогляд, який за своєю природою є сфантазовано утопічним відображенням реалій, насправді використовується російською пропагандою в практичних, прагматичних цілях, як засіб такого впливу на інформаційну свідомість, яка трансформується в знаряддя маніпулятивної політики.

Наприклад, негативне сприйняття перебудови в СРСР в 90-х роках ХХ століття, популяризація імперського минулого Росії, демонізація великої перемоги у Другій світовій війні завдяки радянському режиму, подаються як фактори переваги над демократією, що слугує зміцненню тоталітарного путінського режиму [9, с. 337-339].

Особливість цієї свідомості була і є ще й в тому, що вона не обмежилась лише індивідуальним рівнем, а стала масовидним явищем, набула статусу соціально-психологічного чинника, тобто, носіями її стала більшість російських громадян, у тому числі співробітники правоохоронних органів, суду, військовослужбовці, які однозначно стали сприймати Україну ворожою державою і, отже, усвідомлювали неминучість військового протистояння.

Особливістю масовидного рівня свідомості, як відомо, є безпосереднє сприйняття дійсності, тобто, буденне, повсякденне, стихійне відображення дійсності. Іншими словами, цей рівень вплетений в практику життєдіяльності людини, тому стереотипи такого рівня свідомості виступають більш активними рушійними мотивами поведінки, ніж ідеологічні.

В природі інформаційної свідомості саме цей рівень, вважаємо, є визначальним, оскільки інформація (в даному випадку пропаганда) сьогодні набуває статусу буттєвості. В такому випадку пропаганда набуває рис інформаційної зброї, яка, атакуючи свідомість, надає їй агресивного характеру. В ході нагнітання антиукраїнської істерії в російському суспільстві офіційна пропаганда досягла такого рівня ворожості, що зробило практично війну неминучістю. В іншому випадку альтернативною була б можливість хоча б частково досягти об’єктивності у висвітленні життя України, але ця

альтернатива була уже втрачена, оскільки у російському суспільстві могли б виникнути питання щодо правдивості попередньої інформації і тим самим підірвати довіру до пропаганди, що допустити керівництво Кремля не могло.

Таким чином, інформаційно-психологічний чинник не просто цілеспрямовано формував суспільну думку, а підштовхував суспільство і керівництво Росії до початку військової агресії.

Поряд з нагнітанням у російському суспільстві антиукраїнських настроїв, почуттів та емоцій, були використані такі деструктивні явища як соціальна апатія громадян, песимізм, інертність, викликані економічним, соціальним, політичним становищем громадян, які відчували себе безпорадними, неспроможними вплинути на правлячий режим.

В цих умовах керівництву Росії треба було постійно підтверджувати легітимність своєї влади, її ефективність. Влада Росії, побудована за олігархічним принципом, не могла допустити внутрішніх кардинальних змін в країні, бо ці зміни загрожували самому її існуванню.

Засобом збереження цього режиму, поряд з ідеологічно-пропагандистським комплексом, став стратегічний курс на пріоритетність військового розвитку. Саме в цій сфері можна було продемонструвати уявні досягнення як владні завоювання. Однак лише демонстрація цієї “могутності” з роками не справляла належного ефекту, якого можна було досягти уже військовими діями. Чеченські війни, війна проти Грузії, захоплення Криму, окупація окремих районів Донецької та Луганської областей стали одними з елементів підтримки легітимності чинної російської влади.

Таким чином психологія військової агресивності стала не просто емоційною ознакою, а сутнісним атрибутом інформаційної атмосфери російського суспільства. Іншими словами, домінуючою парадигмою суспільної думки в повсякденному житті росіян є сформована психологічна готовність сприймати війну як можливий і навіть необхідний спосіб вирішення проблем.

Висновки.

Резюмуючи, слід відповісти на запитання – *Чи є закономірною війна Росії проти України?*

Враховуючи те, що будь-яка закономірність – це перш за все необхідність, відповідь однозначна – ніякої необхідності у війні проти України у Росії немає. Разом з тим, не можна її кваліфікувати як випадковість. Діалектика випадковості та необхідності, суть якої полягає в тому, що випадковість є не антиподом необхідності, а її доповненням, тобто викликана штучно створеними умовами, серед яких є докорінні зміни у свідомості росіян, викликані загарбницькою політикою керівництва Росії, яка культивується у російській пропаганді.

Як свідчить наведений аналіз, російська інформаційна свідомість набула агресивності не в силу об’єктивних обставин, а завдяки, головним чином, штучно підібраним і маніпулятивним суб’єктивним факторам, що явно свідчить про те, що ця війна не була і не є сьогодні неминучою людською драмою.

Використана література

1. Дзьобань О.П. Формування інформаційної картини світу як результат відображення генезису базових форм буття: за матеріалами “круглого столу” *Проблема інформаційного суспільства: соціально-правовий аналіз*, м. Полтава, 28 лют. 2013 р. Полтава: ТОВ “Фірма “Техсервіс”, 2013. С. 26-36.

2. Храпов С.А. Аксиодинамика общественного сознания постсоветской России: социокультурный анализ. *Философия и культура*. 2015. № 5. С. 752-761. DOI: 10.7256/1999-2793.2015.5.14234.
3. Абульханова К.А. Проблемы сознания и его исследований в отечественной психологии XX–XXI столетий. *Фундаментальные и прикладные исследования современной психологии: результаты и перспективы развития*; отв. ред. А.Л. Журавлёв, В.А. Кольцова. Москва: Изд-во “Институт психологии РАН”, 2017. 2704 с. С. 158-166.
4. Стернин И.А. Рост агрессивности общения. Очерк современной речевой практики: кол. монография / науч.; И.А. Стернин. Воронеж: Изд-во “РИТМ”, 2021. 304 с. С.153-160.
5. Шульженко Ф. “Руський мір” у системі загроз регіональній та глобальній безпеці. *Юридичний вісник України*. 2019. № 24-25. С. 16-18. URL: <http://yvu.com.ua>
6. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%83%D1%82%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC>
7. Ворожко Тетяна. Ґрунт готувався століттями: Експерти – про російську пропаганду. – (“Новое Время – незалежний медіа холдинг” від 23.03.2022 р.). URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/chomu-rosiyani-pidtrimuyut-viynu-putina-proti-ukrajini-propaganda-rosiji-ostanni-novini-50227642.html>
8. Матузов Н.И. Правовой нигилизм как образ жизни. *Право и политика*. 2012. № 12 (156) С. 17-33.
9. Андреев А.Л. Историческое самосознание современного российского общества. *Вестник РАН*. 2021. Т. 91. № 4. С. 335-343.
10. Лосев І.В. “Бандерофобія” в російському свідомості. *День*. 7.05.2014 р. С. 3. – (Щоденна всеукраїнська газета / засновник та видавник ООО “Українська пресс-група”).

~~~~~ * * * ~~~~~